

TROPENINSTITUUT

GROTE AULA / TEL.(020) 92 31 89 / 92 49 49
MAURITSKADE 63 / AMSTERDAM 1092 AD

HOLLAND FESTIVAL

Muziek, dans en theater uit de Himalaya

Rond de zuidgrens van het bij China ingelijfde Tibet strekt zich twee tot driehonderd kilometer breed het machtige Himalaya gebergte uit over een lengte van zo'n tweeduizend kilometer. Uit de veelheid van culturen presenteert het Holland Festival i.s.m. het Tropeninstituut dit jaar enkele karakteristieke manifestaties die nooit eerder in Nederland te zien waren.

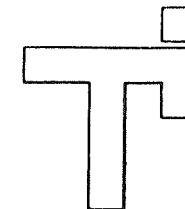
Deze presentaties vinden plaats onder auspiciën van Extra European Arts, Committee for the Promotion of the non-western Arts en de Indian Council for Cultural Relations.

VRIJDAG 8 EN ZATERDAG 9 JUNI 1984 - 20.15 UUR

LAMA ENSEMBLE UIT SIKKIM

Sikkim is een klein voormalig vorstendom met ca 200.000 inwoners. Het land vormt een flessehals tussen Nepal en Bhutan en neemt een strategische positie in met betrekking tot China en India. In 1947 werd Sikkim als Brits protectoraat overgedragen aan India en in 1975 werd het de 22ste deelstaat van India.

Sinds eeuwen maken Tibetanen deel uit van de bevolking. In de godsdienst overheersen boeddhisme vermengd met sjamanisme, met een klein aandeel van het hindoeïsme. In 137 kloosters leven zo'n 4000 monniken.

Een van de grootste kloosters van het Himalaya gebied bevindt zich 23 km ten westen van de Sikkimse hoofdstad Gangtok. In dit stadachtige kloostercomplex, Rumtek geheten, vestigde zich in 1960 Zijne Heiligheid Gyalwa Karmapa, 16e leider van de Karmapa Kagyupa secte. Dit is een richting binnen het Tibetaanse boeddhisme, die zich kenmerkt door de wijze van overdracht van de leer, namelijk via een ononderbroken keten van leraar op leerling. Hierbij staat de lama, letterlijk 'hooggeplaatste', centraal en spelen esoteriek en mystiek een belangrijke rol. Strikt genomen zijn niet alle geestelijken lama's, want deze titel is eigenlijk voorbehouden voor een geïncarneerde monnik. Omdat alle monniken meestal lama's genoemd worden is het Tibetaanse boeddhisme in het westen echter bekend onder lamaïsme.

Cham

Monniken van het Rumtek klooster zullen voor het eerst in Nederland een keuze laten zien van de spectaculaire dansen die bij religieuze feesten worden uitgevoerd in de voorhof van het klooster. Zij dragen veelkleurig beschilderde houten maskers en rituele kleding en ornamenten.

Cham is een vorm van liturgisch ritueel dat o.a. wordt uitgevoerd rond de 28e dag van de 10e Tibetaanse maand, de laatste dag van het jaar in Sikkim. Hierbij worden demonen uitgedreven en offers gebracht aan de beschermgeesten. Op deze wijze worden obstakels uit de weg geruimd voor het komende nieuwe jaar.

Padma Sambhava, ook Guru Rimpoche (d.w.z. een leraar als een kostbaar juweel) genoemd, die beschouwd wordt als de vader van het Tibetaanse boeddhisme, is hierin de centrale figuur. Hij werd in de 8e eeuw vanuit Kashmir naar Tibet uitgenodigd om de demonen te verjagen, die 's nachts steeds opnieuw een in aanbouw zijnd klooster afbraken.

TROPENINSTITUUT

GROTE AULA / TEL.(020) 92 31 89 / 92 49 49
MAURITSKADE 63 / AMSTERDAM 1092 AD

In een latere versie wordt het verdrijven van de boze machten geassocieerd met de laatste historische vorst van Tibet, Lang Darma. Hij was het boeddhisme vijandig gezind en wilde het boeddhisme, dat inmiddels tot staatsgodsdienst was uitgeroepen, weer vervangen door de voormalige Tibetaanse volksreligie 'Bon'. Hij wordt door een monnik, vermomd als sjamanistische danser met een zwarte hoed, ritueel omgebracht.

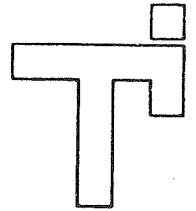
Tussen de scènes door zijn er ook momenten van ontspanning door een soort clowns, die komische voorvallen uitbeelden.

Een ander cham ritueel wordt in Gangtok uitgevoerd op de 15e dag van de 7e Tibetaanse maand. De uiteindelijke vorm hiervan werd door de derde koning van Sikkim (1686-1717) tesamen met een lama (de derde incarnatie van de verspreider van het boeddhisme in Sikkim) vastgesteld. In deze ceremonie worden drie berggoden vereerd.

Eerst maken de musici een rondgang om daarna plaats te nemen op de kloostergallerij. Daarna worden de boze machten verdreven door zwaarddansers met yak-, vogel- en tijgermaskers, die de lijfwacht vormen van de voornaamste berggod van Sikkim. Dan volgen twee dansen van de berggoden zelf: de eerste met een rood masker, de tweede met een zwart masker. Beide maskers zien er afschrikwekkend uit met opengesperde mond en slagstanden.

Tot slot komen de zwaarddansers weer terug.

Het lijkt misschien vreemd, de uitbeelding van al deze goden en demonen binnen het boeddhisme, dat pretendeert in wezen geen godsdienst te zijn en alleen een verlossingsleer, waarin de vier edele waarheden van de Boeddha centraal staan. Maar de monniken van het Rumtek klooster benadrukken, dat al deze bovenaardse wezens in werkelijkheid niet bestaan en alleen symbolische betekenis hebben.

Het is een hulp bij de tantrische meditatie binnen de Vajrayana traditie en de cham ceremonie maakt bovendien voor de gewone mensen de krachten zichtbaar, die in het universum en de mens werkzaam zijn. Het volvoeren zowel als het bijwonen van het cham ritueel brengt de geest tot rust en vormt de kiem voor een gelukkige toekomst.

Muziek

Behalve de zang van de monniken worden bij boeddhistische ceremonies blaas- en slaginstrumenten gebruikt.

a) telescopische koperen hoorns in verschillendelengtes (dung, dung chen); houten hobo's met een metalen klanktrechter (rgya-gling); schelptrompetten (dung-dkar); korte hoorns van metaal of menselijk dijbeen-bot (rkang-gling).

b) platte tweevellige trommels; geslagen met gekromde stokken (rnga); kleine zandlopervormige slinger-trom, soms gemaakt van twee menselijke schedels (damaru); grote metalen bekkens (sbug-chal of rol-mo); kleine bekkentjes (sil-sñyan) en bidschel (drilbu).

Programma

Bij het drukken van deze tekst was nog niet bekend welke onderdelen van de cham rituelen uitgevoerd zullen worden.

TROPENINSTITUUT

GROTE AULA / TEL.(020) 92 31 89 / 92 49 49
MAURITSKADE 63 / AMSTERDAM 1092 AD

HOLLAND FESTIVAL

MUZIEK, THEATER EN DANS UIT DE HIMALAYA

Rond de zuidgrens van het bij China ingelijfde Tibet strekt zich twee tot driehonderd kilometer breed het machtige Himalaya gebergte uit over een lengte van zo'n tweeduizend kilometer. Uit de veelheid van culturen presenteert het Holland Festival i.s.m. het Tropeninstituut dit jaar enkele karakteristieke manifestaties die nooit eerder in Nederland te zien waren.

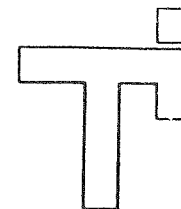
Deze presentaties vinden plaats onder auspiciën van Extra European Arts, Committee for the Promotion of the Non-western Arts en de Indian Council for Cultural Relations.

WOENSDAG 13 JUNI 1984 - 20.15 UUR

MUZIEK EN DANS VAN DE KINNAUR

Ten zuiden van Kashmir en de Jammuvallei ligt de Indiase deelstaat Himachal Pradesh. De hoofdstad Simla ligt op de route die van de vlakte van de Panjab naar Tibet leidde. Simla was in de Britse koloniale tijd de zomerresidentie van de onderkoning.

De Kinnaur behoren tot de oorspronkelijke bewoners van het oosten van Himachal Pradesh en de groep die in het Holland Festival optreedt, komt uit het dorp Sangla op 70 km. van de grens met Tibet. Ondanks het feit dat de Kinnaur zo dicht bij Tibet leven, is hun godsdienst toch gekleurd door het hindoeïsme, zij het dat sjamanistische elementen en lokale goden een belangrijke rol spelen.

Muziekinstrumenten

Het orkest van de Kinnaur bestaat uit blaasinstrumenten, trommen en bekkens. Spectaculair zijn de metalen karnal (uitgesproken: kahāl), anderhalve meter lange trompetten, opgebouwd uit drie telescopisch in elkaar schuivende delen. De ransingh (ook: haransingh) is een s-vormige koperen hoorn. Deze instrumenten laten alleen signaalachtige accenten horen.

De melodie wordt gespeeld op een schalmei, kong-djal, vergelijkbaar met de Indiase shahnai. De nagara bestaat uit twee met stokken geslagen keteltrommen en de dholak is een tweevellige trom, die geslagen wordt met een gekromd stokje in de rechterhand.

Tenslotte de bhugjial, sterk gebolde koperen bekkens van ca. 40 cm. doorsnede.

Programma

1. Vandana.

Vandana is een eerbewijs aan de goden met wierookoffers en gezongen gebeden. De Hindoe god Shiva en zijn echtgenote Parvati zijn de voornaamste goden in Himachal Pradesh.

2. Panēs Kayang.

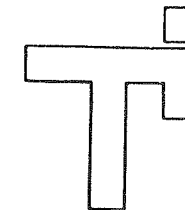
Een reidans van mannen en vrouwen ter ere van de dorpsgod om een goede oogst en andere zegeningen te verkrijgen.

3. Gomphona dans.

Als er in de winter door de vele sneeuw geen gelegenheid is om buiten te dansen, wordt binnenshuis de gomphona dans uitgevoerd. Een meisje zingt over een man die tracht te voorkomen, dat zijn vrouw hem in woede in de steek laat.

TROPENINSTITUUT

GROTE AULA / TEL. (020) 92 31 89 / 92 49 49
MAURITSKADE 63 / AMSTERDAM 1092 AD

4. Chashimig dans.

Chasimig of Jatru Kayang is een dans, die bij religieuze en andere ceremonies wordt uitgevoerd. De tekst van de liederen gaat over voorvallen uit het dagelijks leven.

5. Toshimig.

Dit is een dans die in de winter binnenshuis wordt uitgevoerd waarbij de meisjes de jongens uit het dorp uitnodigen.

6. Horring Fo.

Deze dans verhaalt hoe Krishna, in de gedaante van een hert, met de hulp van zijn broer Balarama een herderinnetje (gopi) verleidt.

7. Rang Koring.

De Kinnaur vereren de bergtoppen die zich hoog boven hun woongebied verheffen. Na het regenseizoen verzamelen zij bloemen om aan de goden te offeren.

8. Chherki Kayang.

Dit is een snelle dans, die door jonge mannen wordt uitgevoerd. In de liederen worden historische en legendarische gebeurtenissen beschreven.

9. Kayang.

Een dans van mannen en vrouwen, waarbij zij elkaars handen kruislings vasthouden.